

Öğrencilerin Muhasebe Meslek Etiği Algısı: ALTSO Meslek Yüksekokulu Örneği

The Accounting Professional Ethics Perception of Students: The Case Of ALTSO Vocational School

Süleyman Uyar
Akadeniz Üniversitesi

Ata Kahveci*
Akadeniz Üniversitesi

Murat Yetkin
Akadeniz Üniversitesi

ÖZ

Bu araştırmanın amacı ALTSO Meslek Yüksekokulu muhasebe ve vergi uygulamaları programı birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin muhasebe meslek etiği algısını ölçmektir. Araştırmanın bir diğer amacı ise meslek etiği dersi alan öğrencilerle almayanlar arasındaki etik algısı farklılığını araştırmaktır. Araştırmada elde edilen bulgular öğrencilerin muhasebe mesleğinde etik dışı uygulamaların olduğuna yönelik algılarının varlığını göstermektedir. Yapılan analizlerde meslek etiği dersi almış olup/olmamanın öğrencilerin meslek etiğine ilişkin algılarında bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Meslek Etiği, Muhasebe Meslek Etiği

ABSTRACT

The aim of this research is to measure the accounting professional ethics perception of the first and second grade accounting and tax practices department students of ALTSO Vocational School. This research also aims to find out that does perception level of Professional ethics differs according to students who had business ethics lecture or not. The findings show that students have a perception that unethical issues are common in accounting profession. It is found in the conducted analysis that attending or not attending the business ethics lecture does not have any influence on the students' perception toward professional ethics.

Key words: Professional Ethics, Accounting Profession Ethics

Makalenin geliş tarihi: 05.01.2015 – Kabul tarihi: 20.01.2015

*İletişim kurulacak yazar:

Araş. Gör. Ata Kahveci, Akdeniz Üniversitesi, Alanya İşletme Fakültesi, Antalya, Türkiye
E-posta: atakahveci@akdeniz.edu.tr

1. GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı sonrası Birleşmiş Milletler, Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu gibi örgütlerin kurulmasıyla yasal alt yapısı oluşturulan küreselleşme süreci özellikle 1980'li yıllardan sonra birçok işletmenin çok uluslu hale gelmesi sonucunu doğurmuştur. Bu süreç son yıllardaki teknolojik gelişmelerle birlikte ivme kazanmış ve özellikle internetin geniş kitleler tarafından kullanılmaya başlamasıyla birlikte bilişim açısından dünya, herkesin her şey hakkında tam zamanlı bilgi alabildiği, adeta, küçük bir köy haline gelmiştir. Bu gelişmeler, örneğin, Japonya'da yaşayan bir ev hanımına bilgisayar klavyesinde bir tuşa basmasıyla dünyanın bir başka yerinde sermaye piyasasıyla ilgili işlem yapabilmesi imkanı sağlamıştır. Son birkaç yıl dikkate alındığında, bu teknolojinin artık cep telefonlarında çalışır hale getirildiğini ve böylece insanların mobil olduklarında dahi her türlü bilgiye ulaşabildikleri ve finansal birçok işlemi yapabildikleri görülmektedir. Bu durum şirketlerle ilgili finansal verilerin daha geniş kitleler tarafından izlenmesine yol açmıştır. Bilindiği üzere, finansal verilerin hazırlanması şirkette muhasebe meslek mensuplarının sorumluluğundadır. 2000'li yılların başında dünyada patlak veren finansal tablolarla gerçeğin yansıtılmayarak hisse sahiplerinin yanıltılmasıyla ilgili skandallar muhasebe mesleğiyle ilgili etik kavramının önemini gündeme getirmiştir (Jennings, 2004:7). Bu çalışma da etiğin öğrenciler tarafından algılanma düzeyini saptamak amacıyla yapılmıştır.

2. MUHASEBE MESLEK ETİĞİ İLKELERİ

Etik kelimesinin birçok tanımı bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu tarafından “*Çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü*” olarak tanımlanan etik kelimesi Yunanca'datöre, gelenek ve alışkanlığı ifade etmek için kullanılan “ethos” (Hitt'ten aktaran Özgener, 2009:5) kelimesinden türemiştir.Özgener (2009) etiği “*bir birey veya grubun belirli eylemlerinin doğruluğunu veya yanlışlığını, eylemde bulunanların iyi veya kötü yanlarını ve bu eylemlerin yönelmiş olduğu hedeflerle ilişkili olarak insanlığın refahını oluşturan unsurların neler olduğunu araştıran ve bunları teşvik eden davranış ve kararları açıklayan kurallar, standartlar ve değerler bütünü*” olarak tanımlanmaktadır.

Meslek etiği ise literatürde 38 farklı anlama gelecek şekilde tanımlanmaktadır (Lewis, 1985:381). Bunlardan en sık tekrar edilenlerden ilk dördüLewis (1985) tarafından bir araya getirilerek meslek etiği “*özel durumlarda bile doğru ve ahlaki davranışta bulunmayı sağlayacak prensipler, kurallar ve standartlar*” olarak tanımlanmıştır. Bir diğer tanıma göre ise meslek etiği, bir meslek grubunun kendi meslekleri ile ilgili olarak oluşturdukları, korudukları, zorunlu olarak uyguladıkları; bireysel eğilimlerini sınırlayan, bu ilkelere uymayan üyeleri meslekten dışlayan; meslek mensuplarının birbiri ile rekabetini düzenleyen ve hizmet vermeye ilişkin ideallerini korumayı amaçlayan ilkeler bütünüdür (Aydın, 2002:3). Bu tanımlardan yola çıkarak meslek etiğinin bireylerin işletme paydaşları ve mesai arkadaşlarıyla uyum içinde çalışmalarını sağlamak üzere oluşturulmuş kurallar bütünü olduğu söylenebilir.

Her meslek grubu meslekleri ile ilgili gerekli gördükleri usul ve kuralları belirleme eğiliminde olmuşlardır (Güredin, 2010:106). İşletmeler için çok önemli olan kısaca verilerin kaydedilmesi, sınıflandırılması, özetlenmesi, analiz edilmesi, yorumlanması ve raporlanması (Acar ve Tetik, 2013:9) olarak tanımlanan muhasebe ve muhasebe mesleği bunlardan birisidir. Muhasebe mesleğini icra eden kişi, yani muhasebeci kavramı genel olarak: kamudaki yatırımcı ve karar alıcıların güvenilir bilgi alma haklarını güvence altına almak amacıyla görev üstlenen yeminli mali müşavirler, bağımsız denetçiler, vergi uzmanları ve kamuoyuna hizmet sunan danışmanlar; özel sektörde hizmet veren mali işler yöneticileri, muhasebe müdürleri, finans yöneticileri ve muhasebe bölümünde görev yapanlar; devlet veya resmi kuruluşlarda görevli olan kamu muhasebecileri; ile muhasebe eğitimi veren öğretim üye ve görevlilerinden oluşmaktadır (Güredin, 2010:28). Toplum, işletmeler ve devlet başta olmak üzere tüm paydaşların haklarını gözetmek(Yılmaz ve Kaya, 2014: 33)durumunda bulunan muhasebeciler için meslek etiği kavramları büyük önem taşımaktadır.

Türkiye’de meslek etiği ile ilgili ilk adımlar 1989 yılında yayınlanan 3568 sayılı “Serbest Muhasebeci Malî Müşavirlik ve Yeminli Malî Müşavirlik Kanunu” ile atılmıştır (Selimoğlu, 1997:155). Daha sonra, 03.01.1990 tarih ve 20391 sayıyla resmi gazetede yayınlanan “Serbest Muhasebeci Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlerin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” ile meslek mensuplarının genel meslek standartları belirlenmiştir. 18 Ekim 2001 tarih ve 24557 sayılı resmi gazetede yayınlanan “Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Malî Müşavirlik ve Yeminli Malî Müşavirlik Meslek Ahlâk Kuralları ile İlgili Mecburî Meslek Kararı” ile 18 madde altında mesleğe ilişkin 18 başlıktan oluşan genel etik kuralları belirlenmiştir. 19 Ekim 2007 tarih ve 26675 sayılı resmi gazetede yayınlanan “Serbest Muhasebeciler, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirlerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmelik” ile meslek etik ilkeleri belirlenmiştir. Bu tebliğin birinci maddesinde temel etik ilkelerinin dürüstlük, tarafsızlık, mesleki yeterlilik ve özen, gizlilik, mesleki davranış olduğu belirtilmiştir. Bunlar ilgili kanunun birinci maddesinde şu şekilde tanımlanmaktadır:

Dürüstlük: Meslek mensuplarının tüm meslekî ve iş ilişkilerinde doğru sözlü ve dürüst davranmalarını,

Tarafsızlık: Yanlı veya önyargılı davranarak; üçüncü kişilerin haksız ve uygunsuz biçimde yaptıkları baskıların meslek mensuplarının meslekî kararlarını etkilememesi veya engellememesini,

Meslekî Yeterlilik ve Özen: Meslek mensubunun meslekî faaliyetlerini yerine getirirken teknik ve meslekî standartlara uygun olarak, özen ve gayret içinde davranmasını,

Gizlilik: Meslek mensubunun meslekî ilişkileri sonucunda elde ettiği bilgileri açıklamasını gerektirecek bir hak veya görevi olmadıkça üçüncü kişi veya gruplara açıklamaması ve bu bilgilerin meslek mensubunun veya üçüncü kişilerin çıkarları için kullanılmamasını,

Meslekî Davranış: Meslek mensubunun mevcut yasa ve yönetmeliklere uymasını ve mesleğin itibarını zedeleyecek her türlü davranıştan kaçınmasını ifade etmektedir.

27 Mart 2014 tarih ve 28954 sayılı resmi gazetede yayınlanan “Muhasebe Meslek Mensuplarının Etik Eğitimi ve Etik Sözleşme Yapılması Hakkında Tebliğ” ile meslek mensuplarının etik eğitimi ve etik davranışlarının gelişimini sağlamak amaçlanmıştır. Bir diğer amaç ise muhasebe meslek mensuplarının bağlı oldukları meslek odaları ile yapılacak etik sözleşme öncesinde alacakları etik eğitiminin usul ve esaslarının belirlenmesidir.

3. MUHASEBE EĞİTİMİNDE MESLEK ETİĞİNİN ÖNEMİ

2001 yılında Enron ve 2002 yılında WorldCom şirketinin gelir tablolarında düzeltme yapmaları ve sonrasında bu büyük iki şirketin batması muhasebede etiğin ne kadar önemli olduğunun birer örneğidir. 1998 yılında finansal raporlarında düzeltme yapan şirket sayısı 158 iken bu rakam 2004 yılında kademeli olarak artarak 414’e ulaşmıştır. Dünyanın en eski ve finansal raporlar konusunda en tutucu şirketlerinden biri olan RoyalDutch/Shell bile 2004 yılında elindeki petrol rezervini %24 daha fazla gösterdiğini itiraf etmiştir (Grant ve Visconi 2006:361-362). Bu skandallar ve finansal raporlarla ilgili yapılan usulsüzlükler sonucu gerçekleşen iflaslar (Jennings, 2004:7; Armstrong vd., 2003:1-2) muhasebe meslek etiğini gündeme getirmiş ve bu konu yeniden sorgulanmaya başlanmıştır. Bu şirketlerde yapılan etik dışı davranışları gerçekleştiren bireylerin en az üniversite mezunu oldukları düşünüldüğünde, üniversitelerin bu etik dışı davranışların önlenmesinde ne kadar önemli bir rolünün olduğu görülecektir. Bu paralelde, literatür tarandığında muhasebe mesleki etiği ile ilgili yapılan çalışmalardan bazıları aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Şimga-Mugan ve Önkol-Atay (2003), işletme bölümündeki kız ve erkek öğrencilerin etik duyarlılık düzeylerini ölçmüşlerdir. Yapılan çalışmada muhasebe bölümündeki öğrencilerin etik duyarlılık düzeylerinde cinsiyetlere göre bir farklılık tespit edilmemiştir. Ceza ile ilgili önermelerde ise

muhasabe ile ilgili senaryoda erkeklerin kızlara göre daha sert cezalara onay verdikleri görülürken, işletme senaryosunda cinsiyete göre bir farklılık görülmemiştir.

Akdoğan (2008) kamu hizmetinin her türlü özel çıkarın üzerinde olması fikrinden hareketle İktisadi İdari Bilimler Fakültelerinde ders veren öğretim elemanları üzerinde yaptığı çalışmada, öğretim elemanlarının meslek etiği konusunda duyarlı oldukları, konuyu ya bir ders yada ders içerisinde bir bölüm olarak okuttukları, okutulmayan eğitim kurumlarında ise okutulmasının istendiğini saptamıştır.

Daştan (2009) etik eğitimin muhasabe eğitimindeki yeri ve önemi ile ilgili yaptığı çalışmada Türkiye'deki üniversitelerin İktisadi İdari Bilimler Fakültelerinde verilen etik derslerini incelemiş ve bu konudaki eksiklerin biran önce giderilmesi adına lisans ve lisansüstü seviyede etik derslerinin müfredata eklenmesi gerektiği önerisinde bulunmuştur.

Kurnaz ve Gümüş (2010) muhasabe bölümü öğrencilerinin etik dışı davranışlara ilişkin algısını analiz etmek için yaptıkları çalışmada, üst sınıftaki öğrencilerin alt sınıftaki öğrencilere göre etik dışı davranışlara karşı daha hassas olduklarını tespit etmişlerdir. Bununla birlikte öğrencilerin ekonomik sebeplerle yapılan etik dışı davranışları diğer davranışlara göre daha az etik dışı bulduklarını belirlemiş ve bunun öğrenciler tarafından mantıksal bir yapıya oturtularak anlaşılmaya çalışılması çabası olduğu görülmüştür. Bu sonuç, Kutlu (2008)'nin yaptığı araştırmadaki muhasabe meslek mensuplarının müşteri kaybetme endişesi ile etik ikilem yaşadıkları tespiti ile de örtüşmektedir.

Sakarya ve Kara (2010) yaptıkları çalışmada, muhasabe meslek mensuplarının etik algılarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği, eğitim ve gelir düzeyine göre herhangi bir farklılık bulunmadığı, unvanlarına göre yapılan karşılaştırmada dürüstlük ve mesleki davranış değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu, mesleki deneyime göre mesleki yeterlilik, özen ile mesleki davranış değişkenlerine ilişkin farklılık olduğunu, mükellef sayısına göre ise tarafsızlık değişkenine ilişkin farklılık olduğunu tespit etmişlerdir.

Ay ve Güler (2011) yılında yaptıkları çalışmada, köyde yaşayan öğrencilerin ahlaki yargı düzeylerinin büyükşehirde yaşayan öğrencilere göre daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Bir diğer bulgu ise bayan öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek ahlaki yargı düzeylerine sahip olduklarıdır. Bununla beraber öğrencilerin mezun oldukları lise ve gelir seviyelerine göre ahlaki yargı düzeylerinde istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmişlerdir.

Kutluk ve Ersoy (2011) ise muhasabe meslek mensupları üzerinde yaptıkları çalışmada, kadınların etik yargı düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğunu, bununla birlikte muhasabe meslek mensuplarının etik yargı düzeylerinin mesleki unvan, yaş, eğitim durumu, hayatlarının büyük bölümünü geçirdikleri yer ve deneyimlerine farklılık göstermediğini tespit etmişlerdir.

Yalçın (2011) yaptığı araştırmada, meslek mensuplarının TURMOB etik yönetmeliğinin bazı hükümlerine katılmadıklarını fakat bununla birlikte yapılan düzenlemeleri benimsediklerini ve bunlara katılım yönünde tutum belirttiklerini tespit etmiştir. İşletmelerin yaptıkları değerlendirmede ise, meslek mensuplarına göre bazı farklılıklar olmakla birlikte, meslek mensupları gibi etik ilkelere katılım gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır.

Yıldız (2011) Kayseri il merkezinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının, meslek etiğine ilişkin bilgi, düşünce, algı ve uygulamalarını tespit etmek için gerçekleştirdiği araştırmada 97 SMMM'den anket yöntemiyle veri toplamıştır. Araştırma sonucunda meslek mensuplarının meslek etik ilkelerine uymaya özen gösterdikleri, fakat mali denetimdeki yetersizlik, mükelleflerin talepleri, kayıt dışı ekonomi, ekonomik istikrarsızlık gibi faktörlerin meslek mensuplarını etik dışı davranışlara yönelttiği tespit edilmiştir. Bunların yanında, meslek mensuplarının meslek örgütünü, meslek üyelerini etik ilkelere uymaya zorlama, meslek içi haksız rekabeti engelleme, meslek etiğine aykırı davranan meslek üyelerini meslekten dışlama gibi konularda yeterli bulmadıkları tespit edilmiştir.

Ağyar ve arkadaşları (2012) yaptıkları çalışmada cinsiyete göre etik yargıların farklılaştığını ve bayanların erkeklerden etik konusunda daha duyarlı olduklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca meslek

lisesi ve muhasebe ile ilgili bölümlerden mezun olanların diğer liselerden mezun olanlara göre daha düşük etik duyarlılık gösterdiklerini tespit etmişlerdir.

Özkan ve Hacıhasanoğlu (2012) yaptığı araştırmaya göre muhasebe meslek mensuplarının kişilik özelliklerinde meslek etiği ve etik karar verme arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmış ve elde edilen bulgular meslek mensuplarının etik karar sürecinde kişilik özelliklerini bir kenara bırakarak etik kurallara dayalı karar verdiklerini göstermiştir.

Akın ve Özdaşlı (2014) meslek mensupları ile meslek yüksekokul öğrencilerinin etik ilkelerine uyma düzeylerine yönelik algılarını ölçmeye yönelik yaptıkları araştırmada 59 meslek mensubu 116 öğrenci olmak üzere toplamda 175 kişiye anket uygulamışlardır. Araştırma sonucunda etik ilkelere uyma düzeyinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin meslek mensuplarının dürüst ve tarafsız olmaları noktalarında olumsuz görüşe sahip oldukları tespit edilmiştir.

Fidan ve Subaşı (2014) İstanbul'daki meslek mensubu adayların etik algılarını anket yöntemi ile ölçmüşler ve 857 meslek mensubu adaya ulaşmışlardır. Araştırmada etik dışı davranmada en etkili nedenin müşteri kaçırmamak ve en az etkili nedenin ise dinsel sebepler olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca meslek mensuplarının meslek etiği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları; ve TÜRMOB/TESMER ve üniversitelerin meslek etiği konusunda uygulamalı eğitimlere yer vermeleri gerektiğini ortaya koymuşlardır.

Hiltebeitel ve Jones (1992) iki akademik dönem boyunca etik eğitimi muhasebe derslerine entegre ederek öğrencilere vermiş ve bu eğitimler öncesi ile sonrasında öğrencilerin etik kural algılarındaki farklılıkları aynı anketi kullanarak ölçmüşlerdir. Sonuç olarak etik eğitiminin muhasebe dersleri içinde öğrencilere öğretilmesini önermişlerdir.

Armstrong vd. (2003) yaptıkları çalışmada etik davranışın nasıl oluştuğunu ve bunlarla ilgili yapılan çalışmaları özetlemiştir. Öğrencilerin muhasebeyle ilk olarak tanıştıkları yer olan üniversitelerin öğrencilerin etik karakterlerini oluşturma noktasında çok önemli olduğunu vurgulamış ve öğrencilerin etik davranışlarının desteklenmesi gerektiğini önermiştir.

4. ALTSO MYO MUHASEBE VE VERGİ UYGULAMALARI ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

4.1 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, muhasebe mesleği mensubu olmaya aday Akdeniz Üniversitesi ALTSO Meslek Yüksekokulu Muhasebe ve Vergi programı öğrencilerinin muhasebecilerin etik kurallara uymalarına ilişkin algılarını ölçmektir. Söz konusu kurumda meslek dersi 2. yarıyıldan verilmektedir. Araştırma 1. yarıyıl ve 3. yarıyıl öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Dolayısıyla 3. yarıyıl öğrencilerinin meslek etiği dersi almışken, 1. yarıyıl öğrencileri bu dersi henüz almamışlardır. Araştırmanın ikincil amacı iki farklı grup arasında etik boyutları arasında algılama farklılıklarını ölçmektir.

4.2 Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırma 2014-2015 eğitim öğretim yılının güz döneminde ALTSO Meslek Yüksekokulu Muhasebe ve Vergi Uygulamaları programının birinci ve ikinci sınıflarına uygulanmıştır. Bu kapsamda birinci sınıfta 114, ikinci sınıfta ise 110 olmak üzere toplamda 224 öğrenci araştırmanın

evrenini oluşturmaktadır. Anketin uygulandığı tarih aralığı olan 15.12.2014 ile 19.12.2014 arasında okula gelmeyen öğrencilerin bulunması nedeniyle toplamda 108 adet anket formuna ulaşılmıştır. Toplanan anket formları incelenmiş ve aynı seçeneği işaretleme, çok fazla soruya cevap vermeme gibi nedenlerle 6 adet anket veri setinden çıkarılmış sonuçta 102 katılımcıya ilişkin anket SPSS 20 ile analiz edilmiştir.

4.3 Yöntem ve Analiz

Araştırmada birincil kaynaktan veri toplamada en çok tercih edilen anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan anket formu Akın ve Özdaşlı (2014)'nın "*Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Faaliyetlerinde Uymaları Gereken Etik İlkelerine Uyuma Düzeyine Yönelik Meslek Mensupları İle Meslek Yüksek Okulu Muhasebe Bölümü Öğrencilerinin Algıları.*" isimli çalışmadan alınmıştır. Ankette 6 adet demografik soru ve muhasebe meslek etiğinin nasıl algılandığını tespit etmek üzere 5'li Likert(1-Hiç Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum) ile ölçülen 25 adet soru sorulmuştur.

Veri setinde ankette boş bırakılan sorular yani kayıp veriler ortalamalar ile doldurulmuştur. Öğrencilerin bir kısmı not ortalamaları ile ilgili soruya harf notlarını yazdığından, Akdeniz Üniversitesi başarı ve sınav değerlendirme yönetmeliğine göre belirlenen harf notlarına karşılık gelen not aralığının ortalaması alınarak öğrencilerin not ortalaması değerleri verilmiştir. Ankete ilişkin güvenilirlik analiziyapıldıktan sonra katılımcıların demografik dağılımları verilmiş ve sorulara verilen cevapların yorumlanmasında frekans analizinden yararlanılmıştır.

Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda anketin güvenilirliği 0.77 olarak bulunmuştur. Bulunan değer $0.60 < \alpha = 0.77 < 0.80$ aralığında olduğundan ölçek oldukça güvenilirdir (Kalaycı, 2010:405). Yapılan t-testi sonuçlarında staj yapıp yapmama, etik dersi alıp almama, birinci ve ikinci sınıf olma değişkenlerine göre verilen cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

4.4.Araştırmada elde Edilen Bulgular

Ankete katılanların demografik değişkenlerine ilişkin bulgular Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Cinsiyet	n	%	Öğrencinin Sınıfı	n	%
Kadın	34	33,3	Birinci Sınıf	64	62,7
Erkek	68	66,7	İkinci Sınıf	37	36,3
Mezun Olunan Lise	n	%	Cevapsız	1	1,0
Düz Lise	21	20,6	Meslek Etiğinin Nereden Duyulduğu	n	%
Ticaret Lisesi	56	54,9	Okul	57	55,9
Anadolu Lisesi	10	9,8	Arkadaş	7	6,9
Diğer*	15	14,7	Basın	5	4,9
Staj	n	%	İnternet	5	4,9
Staj Yapanlar	56	54,9	Duymadım	26	25,5
Staj Yapmayanlar	45	44,1	Diğer	1	1,0
Cevapsız	1	1,0	Ders Notu	n	%
Staj veya Çalışma Süresi	n	%	45'den Az	2	6,4
6 Ay ve Daha Az	6	10,7	46 ile 59 Arası	3	9,6

1 Yıl ve Daha Az	29	51,7	60 İle 80 Arası	16	51
1 Yıldan Fazla	8	14,3	81'den Fazla	10	33
Cevapsız	13	23,2			

* Açıköğretim Lisesi, Çok Programlı Lise, Meslek Liseleri, Fen Lisesi

Araştırma kapsamında anket uygulanan katılımcıların %33,3'ünü (34 kişi) kadın, %66,7'sini (68 kişi) erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Bu katılımcılar mezun oldukları liseye göre incelendiğinde çoğunluğun ticaret lisesi mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların %20,6'sı (21 kişi) düz lise, %54,9'u (56 kişi) ticaret lisesi, %9,8'i (10 kişi) Anadolu lisesi, ve %14,7'si (15 kişi) diğer lise türlerinden (açıköğretim lisesi, çok programlı lise, meslek liseleri, fen lisesi vb.) mezun olmuşlardır. Katılımcıların lisede veya üniversitede staj yapma durumları incelendiğinde %54,9'unun (56 kişi) staj yaptığı, %44,1'inin (45 kişi) ise staj yapmadığı görülmektedir. Staj yapan katılımcıların staj yapma ve çalışma süreleri incelendiğinde ise katılımcıların %10,7'sinin (6 kişi) 6 ay ve daha az, %51,7'sinin (29 kişi) 6 ay ile 1 yıl arasında, %14,3'ünün (8 kişi) 1 yıldan fazla süre staj yaptıkları yada çalıştıkları gözlenmiş, staj yapanlardan %23,2'sinin (13 kişi) ise bu konuda bir görüş belirtmedikleri görülmüştür. Katılımcılar okudukları sınıfa göre incelendiğinde ise %62,7'sinin (64 kişi) birinci sınıf, %36,3'ünün (37 kişi) ise ikinci sınıf olduğu görülmüştür. Katılımcıların meslek etiğini nereden duydukları incelendiğinde %55,9'u (57 kişi) okul, %6,9'u (7 kişi) arkadaş, %4,9'u (5 kişi) internet, %4,9'u (5 kişi) basın ve %25,5'i (26 kişi) ise duymadım seçeneğini işaretlemiştir. Etik ile alakalı ders alan öğrencilerin ders notlarına ilişkin durumları incelendiğinde ise %6,4'ünün (2 kişi) 45'den az, %9,6'sının (3 kişi) 46 ile 59 aralığında, %51'inin (16 kişi) 60 ile 80 aralığında, %33'ünün (10 kişi) ise 81 ile 100 aralığında puanlara sahip oldukları görülmüştür.

Öğrencilerin muhasebe meslek etiği ilkelerine yönelik algılarına ilişkin bulgular Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin Muhasebe Meslek Etiği İlkelerine Yönelik Algıları

SORULAR		N	Ortalama	Standart Sapma
1	Meslek mensuplarının mükelleflere ait bilgileri üçüncü kişiler ile paylaşmadığını düşünüyorum. T*	102	2,83	1,259
2	Meslek mensupları yasa ile belirlenmiş durumların yetersiz kaldığı durumlar olsa bile etik ilkelerine bağlı kaldığını düşünüyorum.	101	3,00	1,125
3	Ülkemizde meslek mensuplarının etik ilkeleri uygulamada yeterli özeni gösterdiğini düşünüyorum.	99	2,73	1,018
4	Meslek mensuplarının mesleki kararları dış etkenlerden etkilenmeden alabildiğini düşünüyorum.	100	2,92	1,060
5	Meslek mensuplarının mükellef-kamu çıkarı dengesini eşit şekilde koruduğunu düşünüyorum.	100	2,78	1,177
6	Mükelleflerin meslek etiğini yeterli saygıyı gösterdiğini düşünüyorum	101	2,84	1,060
7	Meslek mensuplarının muhasebe ilke ve standartlarını eksiksiz bir şekilde uyguladıklarını düşünüyorum	102	2,82	1,158
8	Meslek mensuplarının yasaları mümkün olduğunca mükellef lehine yorumladığını düşünüyorum T	102	2,91	1,057
9	Ülkemizde meslek etiği ile ilgili yasal düzenlemelerin eksik ve yetersiz olduğunu düşünüyorum T	102	2,82	1,169
10	Meslek mensuplarının mükellef ile ilgili bilgileri ilgisiz kişilere vermediğini düşünüyorum	97	3,25	1,092

11	Meslek mensuplarının yasalara ve ahlaki değerlere bağlı kaldığını düşünüyorum.	100	2,75	1,134
12	Meslek mensuplarının mükellefler istediği takdirde yasalarca uygun görülen bilgileri verdiğini düşünüyorum	99	3,00	1,189
13	Meslek mensuplarının özgür irade ile karar verdiklerini düşünüyorum.	102	2,91	1,169
14	Meslek ile ilgili ahlaki değerlerin yasalara bağlanmasının zor olduğunu düşünüyorum.	100	3,02	1,118
15	Meslek mensuplarının kanunlar çerçevesinde mükellef hakkını koruduğunu düşünüyorum.	100	3,13	1,177
16	Meslek mensuplarının ilgili taraflara doğru ve yeterli bilgiyi verdiğini düşünüyorum.	100	2,97	1,186
17	Ülkemizde meslek öncesi etik ilkelerine yönelik eğitimin yetersiz olduğunu düşünüyorum. T	100	2,65	1,164
18	Meslek mensupları ile mükellefler arasındaki bireysel ilişkinin etik davranışı etkilediğini düşünüyorum	99	3,27	,950
19	Meslek mensuplarının gelir düzeyinin etik davranışı etkilediğini düşünüyorum.	101	3,19	1,175
20	Meslek mensupları etik ilkelerine bağlılığı mesleğe olan güveni ve saygınlığını arttıracaklarını düşünüyorum.	98	3,60	1,063
21	Meslek mensuplarının ilgili taraflara gerektiği zaman bilgi verdiğini düşünüyorum.	98	3,09	1,264
22	Meslek mensuplarının mesleki gelişmeye açık olduklarını düşünüyorum.	102	3,33	1,234
23	Meslek mensuplarının mesleki etik kurallarına uymalarının önemli olduğunu düşünüyorum.	101	3,48	1,277
24	Etik konusunda eğitim ve öğretilere daha fazla yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum.	102	3,47	1,248
25	Meslek mensuplarına yönelik meslek içi eğitim ve seminerlerin fazlaştırılmasının etik ilkelerine bağlılığı arttıracaklarını düşünüyorum	102	3,65	1,316

*T= Bu işarete sahip olan sorular ters sorudur ve analize alınırken ters kodlanmıştır.

Araştırmada sorulan sorulara verilen yanıtların ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamaya sırasıyla (3,65) “Meslek mensuplarına yönelik meslek içi eğitim ve seminerlerin fazlaştırılmasının etik ilkelerine bağlılığı arttıracaklarını düşünüyorum”, (3,60) “Meslek mensupları etik ilkelerine bağlılığı mesleğe olan güveni ve saygınlığını arttıracaklarını düşünüyorum”, (3,48) “Meslek mensuplarının mesleki etik kurallarına uymalarının önemli olduğunu düşünüyorum”, (3,47) “Etik konusunda eğitim ve öğretilere daha fazla yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum” ifadelerinin sahip olduğu görülmektedir.

Verilen yanıtlara göre en düşük ortalamaya sahip önermelerin ise sırasıyla (2,65) “Ülkemizde meslek öncesi etik ilkelerine yönelik eğitimin yetersiz olduğunu düşünüyorum”, (2,73) “Ülkemizde meslek mensuplarının etik ilkeleri uygulamada yeterli özeni gösterdiğini düşünüyorum”, (2,75) “Meslek mensuplarının yasalara ve ahlaki değerlere bağlı kaldığını düşünüyorum” ifadelerinin sahip olduğu görülmektedir.

Standart sapmalara göre sorulara verilen cevaplar incelendiğinde “Meslek mensupları ile mükellefler arasındaki bireysel ilişkinin etik davranışı etkilediğini düşünüyorum” ifadesinin standart sapmasının aldığı değer (0,950) ile en düşük sapmaya sahip olduğu; ve “Meslek mensuplarına yönelik meslek içi eğitim ve seminerlerin fazlaştırılmasının etik ilkelerine bağlılığı arttıracaklarını düşünüyorum” ifadesinin standart sapmasının değerinin (1,316) ile en yüksek standart sapmaya sahip olduğu görülmüştür.

5. SONUÇ

Yapılan analizlerin sonucunda ulaşılan bulgulara göre, muhasebe mesleği adaylarının genel olarak muhasebe meslek mensuplarının etik davranışlarıyla ilgili olumsuz bir algıya sahip oldukları gözlenmektedir. Ankete katılan öğrencilerden staj yapanların oranının %54,9 olduğu dikkate alındığında, bu öğrenciler staj yaptıkları yerlerde etik dışı olaylara şahit olmuş ya da staj yaptıkları yerlerde gerçekleşen olayları etik dışı algılamış olabilirler.

Analizler sonucunda tespit edilen bir diğer bulgu ise öğrencilerin etik ilkelere uymanın önemini ve meslek etik kurallarına uyulduğu sürece mesleğin saygınlığının da artacağını düşünmektedirler. Ayrıca öğrencilerin etik konusundaki eğitim-öğretim, meslek içi eğitim ve seminerler konusunda olumlu bir algıya sahip oldukları gözlenmiştir. Bu durum etik ilkelerinin benimsetilmesinde ve etik dışı davranışların önlenmesinde eğitimin önemini göstermektedir. Üniversite ve meslek yüksekokulları, meslek etiği konusunun öğretildiği yerler olması ve mezun olacak öğrencilerden yaklaşık %80'inin bu konuyu öğrendikleri yerler olmaları bakımından çok önemlidir. Muhasebe meslek adaylarını yetiştiren üniversiteler bu noktada etik derslerinin daha etkili yöntemlerle verilmesi, ayrıca üniversite sivil toplum kuruluşu ve meslek örgütleri işbirliğiyle muhasebe mesleği mensuplarına yönelik etik ile ilgili meslek içi eğitim programlarının yaygınlaştırılması ileriki dönemlerde bu algının değişmesini sağlayabilir.

Bundan sonra yapılacak çalışmalarda zaman seri analizi gibi yöntemlerle öğrencilerin üniversiteye girdiklerinde ve mezun olduklarında etik algılama düzeylerinin ne derece farklılaştığının tespiti, etik dersinin etkinliğinin ölçülmesi açısından yol gösterici bir çalışma olabilir.

KAYNAKÇA

Acar, Durmuş; TETİK, Nilüfer (2013), Genel Muhasebe, Detay Yayıncılık, Ankara.

Ağyar, Evren; KUTLUK, Angay Filiz; CENGİZ, Emre (2012), "Meslek Yüksekokulları Muhasebe Bölümü Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Değişkenler Işığında Mesleki Etiğe Bakış Açılarının İncelenmesi (Akdeniz Üniversitesi Örneği)", Journal of Yasar University, 25(7); 4203-4228.

Akdoğan, Habib (2008), "İktisat ve İşletme Alanlarında Verilen Eğitim İçerisinde Meslek Etiğinin Yeri ve Önemi", Ekonomik Yaklaşım, 19 (67); 79-90.

Akın, Osman; ÖZDAŞLI, Kürşat (2014), "Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Faaliyetlerinde Uymaları Gereken Etik İlkelere Uyuma Düzeyine Yönelik Meslek Mensupları İle Meslek Yüksek Okulu Muhasebe Bölümü Öğrencilerinin Algıları", Muhasebeve Finansman Dergisi, Temmuz, 59-74.

Armstrong, Mary Beth; KETZ, J. Edward; OWSEN, Dwight (2003), "Ethics Education in Accounting: Moving Toward Ethical Motivation and Ethical Behavior", Journal of Accounting Education, (21); 1-16.

Ay, Mustafa; GÜLER, Ender (2011), "Öğrencilerin Etik Değerleri: Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma", III. Ulusal Kurumsal Yönetim, Yolsuzluk, Etik ve Sosyal Sorumluluk Konferansı, Nevşehir.

İnayet, Aydın (2002), Yönetmelik Mesleki ve Örgütsel Etik, Pegem Yayıncılık, İstanbul.

- Daştan, Abdulkerim (2009), “Etik Eğitimin Muhasebe Eğitimindeki Yeri ve Önemi: Türkiye Değerlendirmesi”, Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 26(1); 281-311.
- Fıdan, Meral Erol; SUBAŞI, Şerife (2014)“Muhasebe Meslek Mensubu Adaylarının Etik Algıları: İstanbul İli Örneği”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, (64); 111-130.
- Grant, M. Robert; VISCONTI, Massimo (2006), "The Strategic Background to Corporate Accounting Scandals", LongRange Planning, 39(4); 361-383.
- Güredin, Ersin (2010),Denetim ve Güvence Hizmetleri, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2010.
- HiltebeiteL.M. Kenneth; SCOTT K. Jones (1992), "An Assessment of Ethics Instruction in Accounting Education", Journal of Business Ethics, 11(1); 37-46.
- Hitt,A. Michael; MIDDLEMIST, R.Dennis; MATHIS,L. Robert (1986,) Management: Concepts and Effective Practice, West Publishing Company, New York.
- Jennings,M. Marianne(2004), "Incorporating Ethics And Professionalism into Accounting Education and Research: A Discussion of the Voids and Advocacy for Training in Seminal Works in Business Ethics", Issues in Accounting Education, 19(1); 7-26.
- Kalaycı, Şeref (2010), SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Asil Yayın Dağıtım, Ankara
- Kurnaz, Niyazi; GÜMÜŞ, Yusuf (2010), “Muhasebe Bölümü Öğrencilerinin Muhasebe Mesleği İle İlgili Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algı Analizi: Dumlupınar Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Örneği”, Muhasebeve Finansman Dergisi, 46; 157-174.
- Kutlu, Hüseyin Ali (2008), “Muhasebe Meslek Mensupları ve Çalışanlarının Etik İkilemleri: Kars Ve Erzurum İllerinde Bir Araştırma”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 63(02); 143-170.
- Kutluk, Angay Filiz; ERSOY, Ayten (2011),“Muhasebe Meslek Üyelerinin Etik Yargı Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma”, Ege Akademik Bakış Dergisi, 11(3); 425-438.
- Lewis, PhillipV. (1985), "Defining ‘Business Ethics’: Like Nailing Jello to a Wall" Journal of Business Ethics, 4(5); 377-383.
- Muhasebe Meslek Mensuplarının Etik Eğitimi ve Etik Sözleşme Yapılması Hakkında Tebliğ., T.C. Resmi Gazete, 28954, 27 Mart 2014.
- Özgener, Şevki (2009),İş Ahlakının Temelleri Yönetmelik Bir Yaklaşım, Nobel Yayınevi, Ankara.
- Özkan, Azzem; HACIHASANOĞLU, Tansel (2012), “Muhasebe Meslek Mensuplarının Kişilik Özellikleri ve Etik Karar Verme Davranışları Arasındaki İlişkiler”, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5(2); 37-52.
- Sakarya, Şakir; KARA Suat. (2010), "Türkiye’de Muhasebe Meslek Etiğine Yönelik Düzenlemeler ve Meslek Mensupları Tarafından Algılanması Üzerine Bir Alan Araştırması", KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 12 (18); 57-72.
- Selimoğlu, Seval Kardeş (1997), "Muhasebe Meslek Ahlakı (Etik) Yaklaşımı", III. Türkiye Muhasebe Denetim Sempozyumu Bildiri Kitabı (30 Nisan-4 Mayıs 1997, Alanya), İSMMM Yayınları, (20);146-159.

- Serbest Muhasebeci Malî Müşavirlik ve Yeminli Malî Müşavirlik Kanunu., T.C. Resmi Gazete, 20194, 13 Haziran 1989.
- Serbest Muhasebeci Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlerin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik., T.C. Resmi Gazete, 20391, 03 Ocak 1990.
- Serbest Muhasebeciler, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirlerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmelik., T.C. Resmi Gazete, 26675, 19 Ekim 2007.
- Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Malî Müşavirlik ve Yeminli Malî Müşavirlik Meslek Ahlâk Kuralları ile İlgili Mecburî Meslek Kararı, T.C. Resmi Gazete, 24557, 18 Ekim 2001.
- Şınga-Mugan, Can; ÖNKAL-ATAY, Dilek (2003), "Contextual Effects on Ethical Sensitivity and Penalty Judgments", Teaching Business Ethics, 7(4); 341-363.
- Yalçın, Selçuk (2011), "Muhasebe Meslek Mensupları ve İşletmelerin Etik Konusunda Tutumları: Türkiye Araştırması", Muhasebeve Finansman Dergisi,Ekim,(64); 47-66.
- Yıldız, Gülsevil (2010), "Muhasebe Mesleğinde Meslek Etiği ve Kayseri İl Merkezinde Bir Uygulama" Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (36); 155-178.
- Yılmaz, Recep; KAYA, Murat (2014), "Kurumsal Yönetim İlkelerinin Muhasebe Etik Kuralları ile İlişkisi", İşletme Bilimi Dergisi, 2(1); 17-35.